

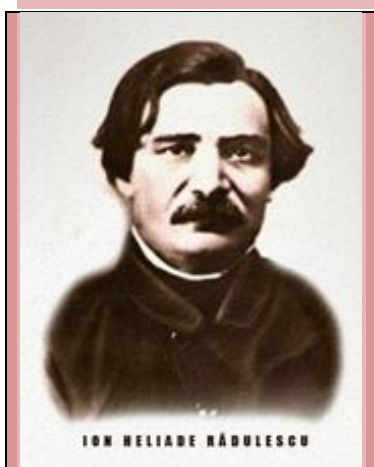
Cetatea Cavalerilor

Fondator Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
 Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
 Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

PORTRET DE ARHIVIST - ION HELIADE-RĂDULESCU¹

Dr. Magdalena ALBU

A creiona portretul de arhivist al unei personalități polivalente de anvergura primului președinte al Academiei Române, în 1867, savantul Ion Heliade-Rădulescu, înseamnă a realiza o binevenită suprapunere istorică între perioada domniei lui Gheorghe Dimitrie Bibescu (de la a cărei urcare pe tronul Țării Românești se vor împlini exact 180 de ani, în decembrie 2022) și parcursul biografic, din această perioadă, al marelui cărturar român. Coordonatele în care vom așeza acest moment deosebit de relevant din destinul personal al lui Heliade și, deopotrivă, al istoriei Arhivelor Naționale, sunt cele ale cadrului epocii primului reformator luminat al Armatei Române, o perioadă de cinci ani plină de transformări benefice, progresiste, pe mare parte dintre planurile vieții social-economice a Munteniei. De altfel, numirea savantului la conducerea Arhivelor s-a datorat aceluiași domnitor Bibescu, prin intermediul Decretului semnat de acesta, la data de 24 iulie 1843

(“Binevoind Domnia Mea, orânduim în postul de arhivar al Statului, în locul clucerului Costache Bobescu, care este chemat la altă slujbă, pe d-lui paharnicu Ioan Eliad, al căruia post ce a ocupat până acum sub numire de colaborator al Eforii Școalelor se desființează.”), și publicat, două zile mai târziu, în numărul 67, din 26 iulie 1843, al publicației Țării Românești - “Buletin. Gazetă oficială” - actualul “Monitor Oficial”, la pagina 265, predecesorii săi fiind, în ordine cronologică, de la înființarea instituției (la 1 mai 1831), biv vel căminarul Iordache Rasti (1831-1837) - primul arhivar al Principatului - și Costache Bobescu (1837-1843).

Director al “Buletinului oficial la postelnicie” (Monitorul Oficial), din decembrie 1832, tipograf, traducător, proprietar al “Câmpului lui Eliad” de la Obor, fondator al presei românești moderne, prim președinte al Academiei Române, Ion Heliade-Rădulescu a fost, după cum a scris Mihai Eminescu în ziarul “Timpul”, datat 21 noiembrie 1881, “cel dintâi scriitor modern al românilor și părintele acelei limbi literare pe care o întrebuițăm astăzi”, dar și “a doua mare personalitate a literaturii române” după Dimitrie Cantemir, conform criticului și istoricului literar George Călinescu. Anul acesta, numărăm 220 de ani de la nașterea acestui mare cărturar de secol XIX, precum și un secol și jumătate de la trecerea sa la cele veșnice, un spirit vizionar și enciclopedic care argumenta, în primul număr de ziar românesc de pe teritoriul Principatului Munteniei, faptul că “Folosul Gazetei este de obște și deopotrivă pentru toată treapta de oameni (...)”.

Nepot al colonelului Al. Danielopol, de origine greacă, din armata țaristă, și fiu al funcționarului militar Ilie Rădulescu, colonel în armia rusească (în vremea războiului ruso-turc) și participant la mișcarea lui Tudor Vladimirescu, în 1821, Ion Heliade Rădulescu, autor, printre alte opere alese, al baladei “Zburătorul”, publicată în “Curierul românesc”, în anul 1844, precum și al “Echilibrului între antiteze”, a primit o educație aleasă, pe de o parte, prin contribuția profesorilor greci, iar, pe de alta, sub înrâurirea dascălilor români, călugărul cărturar Naum Râmniceanu având un cuvânt important de spus în formarea tânărului Niță.

¹ Dr. Magdalena ALBU, articol apărut și în revista Bumerang, 4 august 2022, București

Cetatea Cavalerilor

Începând cu anul 1818, Eliade se înscrie la “școala academicească” de la Sf. Sava (prima școală cu predare în limba română), înființată de inginerul și teologul Gheorghe Lazăr, alături “de toată cinstea vrednică tinerime”, un for pedagogic de anvergură sub raport educațional-patriotic, unde îl va seconda, începând cu 1820, în activitatea sa didactică, pe marele învățat al Transilvaniei, preluând, doi ani mai târziu, până în 1827, frâiele conducerii acestei instituții, după retragerea în satul natal, Avrigul Sibiului, pe motive medicale, a întemeietorului învățământului din Țara Românească în “limba mamei sale” și colaborator al Revoluției de la 1821.

Școala de la Sfântul Sava a pregătit o seamă de reprezentanți iluștri ai pașoptismului, în condiții destul de grele sub raportul modului de desfășurare a activității didactice, situație descrisă de către Eliade într-o misivă adresată lui C. Negruzzi și publicată, mai târziu, în anul 1836, în “Muzeul Național”: “Am început lecțiile mele de gramatică până am sfârșit cu dâșii un mic curs de matematică și geografie împreună în limba națională în vreme de șase ani. (...); fiecare școlar aducea câte un lemn de pe unde găsea, care abia era în stare să încălzească preajma unei sobe sparte (...). Tremurând, cu mâna înghețată pe compas și cretă, ne făceam lecția și Dumnezeu a binecuvântat ostenele noastre, care erau niște minuni ale dragostei și ale hotărârii. Școlarii aceia s-au împrăștiat profesori prin județe; (...); limba ce s-a legiuit în acele dărâmături s-a îmbrățișat de toată tinerimea și felul scrierii și ortografia s-a introdus în toate cancelariile. Rod al aceleiași strădanii este și teatrul național.” De fapt, schimbul acesta epistolar dintre Heliade Rădulescu, Gh. Asachi și C. Negruzzi a fost unul deosebit de benefic pentru istoria acelor timpuri de mari prefaceri cultural-instituționale, întrucât se realiza, astfel, un racord necesar în privința tuturor acțiunilor întreprinse în Principate, un preambul, am putea spune, la apariția, din 1840, a “Daciei literare”.

Ion Heliade-Rădulescu, în Muntenia, și Gheorghe Asachi (fondator al gazetei literar-politice “Albina Românească” - unde au colaborat, printre alții, Mihail Kogălniceanu, C. Aristia, D. Gusti ș.a. - și al primei clase de inginerie hotarnică în limba română pe lângă școala grecească din Iași), în Moldova, au fost, practic, exponenții “acestui proces de regenerare națională, socială și spirituală a poporului nostru” (Al. Hanță), înființarea din 1827 a Societății literare înglobând, în statutul său, o serie de idei cuprinse în volumul anterior menționat aici al lui Dinicu Golescu - “Însemnare a călătoriei mele”, din 1824, 1825, 1826, simbolismul călătoriei având un rol determinant în literatura pașoptistă. Trebuie specificată, de asemenea, forța de coagulare publicistică a unor personalități literare ale timpului, precum Iancu Văcărescu, Grigore Alexandrescu, Dimitrie Bolintineanu, Vasile Cârlova, Cezar Boliac ș.a. în jurul “Curierului românesc”, ziar în paginile căruia acești autori își tipăreau creațiile proprii, literatura națională având, astfel, un larg culoar de reprezentare, alături de știri, articole, dezbateri pe diverse probleme literare, teatrale, pedagogice etc. din publicațiile românești existente, la vremea respectivă, în Transilvania și Moldova. Să nu uităm faptul că Eliade s-a situat printre primii poeți români care au abordat “problematica istorică, națională, în creația literară, recurgând la datele creației populare, pe care le introduce în substanța propriei opere (“Zburătorul”), și lărgind dimensiunile tematice și expresive ale poemului epic, cu infiltrații istorice și atracții ale fantasticului” (Al. Hanță).

Ghidat după principiul iluminist cum că „un popor nu poate progresa decât prin cultură” (Constantin Măciucă), Ion Heliade-Rădulescu a plecat, întotdeauna, de la premiza că “Nația ce posedă mai multe și mai bune asemenea cărți, ce înalță sufletul, ce pot deslega problemele cele mai dificile ale umanității, ce preîntâmpină nevoile societății, ce pot elibera pe om de sclavia ignoranței, de sclavia sărăciei materiale și spirituale, acea nație este cea mai civilizată și posedă civilizația cea mai durabilă”. Aceasta este cheia în care trebuie înțeleasă și descifrată întreaga trudă a savantului nostru atât pe plan cultural, jurnalistic, didactic, teatral, cât și, evident, arhivistic, dar și aceea a Tratatului de la Adrianopole, din 1829, ce presupunea progresul societății pe alte baze, din unghiuri de vedere complet diferite și novatoare.

Exilatul postpașoptist de mai târziu pe drumurile suferinței, autor al lucrărilor “Souvenirs et impressions d'un proscrit” (1850) ori “Mémoires sur l'histoire de la régénération roumaine ou sur les événements de 1848 accomplis en Valachie” (Paris, 1851), și-a câștigat, astfel, dreptul la nemurire, ba chiar nemurirea însăși, el fiind nu doar “un reflex al epocii, ale cărei tendințe le sintetizează cuprinzător”, după cum menționa același C. Măciucă, ci și un spirit enciclopedic de rangul lui Dimitrie Cantemir ori Bogdan Petriceicu Hasdeu, personalități ivite pe pământul românesc nu altcândva, ci doar în momentele majore prin care trece o nație, momente privite din perspectiva unor ample metamorfozări de ordin social și cultural. Mihai Zamfir afirma că “Inițiativele lui Heliade marchează faza entuziastă și oarecum

“naivă” a romantismului pașoptist”, când, scrie același ilustru filolog, “distincția dintre opera originală și prelucrarea unui model străin era aproape ignorată”.

De fapt, pașoptismul a însemnat perioada nașterii instituțiilor naționale, dar și aceea a apariției personalităților enciclopedice, deschizătoare de drumuri, în domeniile învățământului, presei, teatrului, a diverselor societăți cultural-literare, anul 1830 devenind acea dată fundamentală, acel marcaj temporal definitiv și definitiv, care “delimitează pașoptismul românesc de Iluminism” și, deopotrivă, anul în care Ion Heliade Rădulescu și-a publicat volumul “Meditații după Lamartine”, traducere care “capătă aproape valoare de simbol” (M. Zamfir). Ion Pillat afirma că pașoptismul autohton “reprezintă Revoluția fecundată de ideile romantismului occidental și, în același timp, înviată de mitul propriului său sânge, poezia”.

Așadar, fie că vorbim despre un Dinicu Golescu, un George Barițiu, un Eliade Rădulescu ori un Gheorghe Asachi, toți aceștia constituie “exponenți ai Iluminismului românesc, aflat în interferență cu pașoptismul” (L. Marinescu), mișcarea românească de la 1848 nedefinindu-se ca un “moment estetic, ci unul literar, care se leagă de modernizarea societății și a instituțiilor” Principatelor, după aceeași Luiza Marinescu, re poziționarea sferelor politice și efectele directe ale Păcii de la Adrianopole pentru Moldova și Muntenia (înlăturarea domniilor fanariote, autonomie administrativă, libertatea comerțului) trasând coordonatele noului mers al istoriei secolului al XIX-lea. Vorbele lui Mihail Kogălniceanu sunt grăitoare în acest sens: “politica... a ajuns a fi astăzi sufletul lumi moderne; la dânsa ținesc și largile tendințe ale literaturii ce formulează și împrăștie ideile, și propășirea industriei, care asociază, organizează, produce și răspândește.” Cu alte cuvinte, epoca Heliade-Asachi a constituit un pol fundamental în dezvoltarea complexă a întregului spațiu cultural românesc, fiind premergătoare unui alt culoar deosebit de semnificativ, sub toate raporturile, pentru veacul despre care vorbim, anume, perioada Kogălniceanu-Barițiu-Alecsandri.

Director al Arhivelor Statului Valahiei, între 24 iulie 1843 și 14 iulie 1848, în urma actului oficial semnat de către domnitorul Gheorghe Dimitrie Bibescu, Ion Heliade-Rădulescu (6 ianuarie 1802 - 27 aprilie 1872) va rămâne în istoria țării noastre drept fondatorul mai multor construcții identitare esențiale pentru România modernă, dacă ne gândim la “Societatea Literară” (1827) - bazele acesteia fiind puse dimpreună cu Dinicu Golescu, comandant al armatelor rusești și autor, în 1826, al primei lucrări românești despre călătorii din secolul al XIX-lea, cu influențe iluministe, intitulată “Însemnare a călătoriei mele” -, la “Gramatica Românească”, apărută la Sibiu, în 1828, la primul ziar românesc din Principate - editat, împreună cu Constantin Moroiu, la data de 8 aprilie 1829, având denumirea de “Curierul românesc” și subtitlul “Gazetă politică, administrativă, culturală și literară”, dar gândit, inițial, drept “Curierul Bucureștilor”, ziar ce va apărea în perioadele 8 aprilie 1829-19 aprilie 1848, respectiv, 29 noiembrie-13 decembrie 1859 -, la “Monitorul oficial” (1832), la “Societatea Filarmonică” (1833) - pe care a înființat-o alături de Ion Câmpineanu și Costache Aristia -, la “Școala de muzică, declamație și literatură” (1834), la “Gazeta Teatrului Național” (1835) ori la “Societatea Academică Română”. Ca suplimente pentru “Curierul românesc”, Heliade-Rădulescu a editat, în ordine cronologică, “Adaosul literar la Curierul românesc” și “Gazeta Teatrului Național” (1835-1836), în cea de a doua fiind tipărite primele cronici dramatice din spațiul cultural românesc, apoi, vorbim despre gazeta literară și industrială “Muzeu național” (1836-1837), unde apărea, pentru prima dată în presa națională, o rubrică meteo în subsolul ultimei pagini, precum și, un an mai târziu, în 1837, ziarul literar “Curierul de ambe sexe” (1837-1846), considerat a fi fost “cea mai bună publicație românească de cultură până la apariția “Daciei literare” a lui Mihail Kogălniceanu” (Al. Hanță), în 1840.

În tot acest vârtej existențial transformator pentru societatea românească de secol XIX, rolul de arhivist al lui Ion Heliade-Rădulescu este foarte puțin spre deloc cunoscut, azi. Spirit riguros și novator, el s-a implicat deosebit de activ, în toți cei cinci ani cât a îndeplinit funcția de Arhivar al Statului, luptând pe mai multe paliere întru eficientizarea și modernizarea sferei arhivistice. De exemplu, spre a asigura spații corespunzătoare depozitării dosarelor venite de la instituțiile Statului, la data de 4 octombrie 1846, Eliade denunța condițiile impropriei depunerii feluritelor materiale de arhivă “pentru că, pă de o parte scriitorul canțelarii din locul și lucrul său nu să poate strămuta (mai ales până la așa depărtare), pă de altă parte iarăși trebuie să meargă un om cu știință pentru căutarea și găsirea cerutei dele, nefiind lucru de simplu dorobanț”, specificând, cu îngrijorare, la 8 ianuarie 1847, într-un raport către Departamentul Trebilor din Lăuntru faptul că “loc pentru încăpere de dele nu mai este”. Cărturarul și Arhivarul Statului Ion Heliade-Rădulescu era preocupat, deopotrivă, de securitatea camerelor de arhivă, precum și de modul de aranjare în spațiul alocat a suporturilor pe care trebuiau să fie ordonate documentele primite,

câteva zile mai târziu, în raportul din 12 octombrie 1846:, menționând, din acest unghi de vedere, faptul că în odăile pentru depozitare e necesar să se realizeze “polițele cuvenite după arătarea Arhivei, asemenea cu cele făcute până acum pentru acest fel de trebuință, precum și fiarăle trebuincioase pe la ferestre”.

O atenție deosebită o acorda Eliade modalității de preluare a unităților arhivistice de la diversele instituții ale Principatului. Un exemplu elocvent, în acest sens, îl constituie acțiunea, din 30 iulie 1843, de primire, la scurt timp după numirea sa în funcția de Arhivar al Statului de către Domnitorul Gheorghe Dimitrie Bibescu, a întregului material de arhivă creat, cu un an înainte, de Secția a 2-a din cadrul Departamentului Trebilor din Lăuntru, după care au urmat și alte documente predate de Ocârmuirea județului Ilfov (“305 dele săvârșite până la sfârșitul leatului 1840”) și de cea a județului Prahova (create în 1841). Sub atenta sa diriguire, în depozitele Arhivelor Statului se aflau, la 4 noiembrie 1843, 100 426 de registre și dosare, cu o largă reprezentativitate a cauzelor vremii, și anume: “331 dele diplomaticești, 22 788 dele administrative, 69 535 dele judecătorești, 7 772 primite de la Divanul Săvârșitor, fostul Isprăvnicat dă străini Craiovi, Comitetul Colevschi și altele”, iar, la 16 ianuarie 1848, numărul total al unităților arhivistice aproape că se dublase, ridicându-se la 181 790 de registre și dosare, multe dintre ele aflându-se depozitate la Mănăstirea Cotroceni, în condiții total necorespunzătoare, precum: “Dele de lucrări vechi din naintea Regulamentului și până la a lui înființare - 8 117. Condici și dele ale catagrafii periodului I și II, table de statistică în pacheturi - 105. Condici de acturi civile, condici de poștie, condici de simbria învățătorilor de sate, ecsemblare de datoriile proprietaricești și patente - 7 986.”

Drept regulament privind mai buna organizare a Arhivelor Statului, în aceeași zi de 4 noiembrie a anului 1843, a fost finalizat “Jurnalul Sfatului Administrativ cu privire la măsurile luate pentru împuținarea numărului hârtiilor și împărțirea dosarelor în trebuincioase și netrebuincioase”, care prevedea, la un moment dat, ca fiecare șef de departament să alcătuiască “două opise arătătoare de numărul delilor celor dă trebuință, precum și dă delile din categoria celor netrebuincioase, atât din a sa cancelarie cât și a dregătoriilor supuse cârmuirii sale”, documentele incluse în primul opis fiind predate la Arhiva Statului, iar celelalte “sub pecetie la vreo mănăstire ce s-ar găsi de cuviință, pă curs dă ani 30, socotit din epoha în care să va fi formăluit dela” (“Arhivele Statului, 125 de ani de activitate”), rolul selecționării documentelor și al simplificării corespondenței interinstituționale fiind unul deosebit de important în economia activității de arhivare în sine.

Nerespectarea condițiilor de predare prevăzute la articolul 5 din “Jurnalul Sfatului Administrativ” l-a determinat pe Heliade-Rădulescu să refuze preluarea de dosare din partea Departamentului Trebilor din Lăuntru, fapt care dovedește seriozitatea și rigurozitatea pe care le dovedea în raport cu desfășurarea procesului de lucru în acest domeniu generator de volume apreciabile de documente. Astfel, într-o adresă formulată în 16 noiembrie 1843 către Judecătoria comercială a județului Ilfov, erau înșirate toate erorile descoperite la întocmirea dosarelor depuse de această instituție la Arhivele Statului, solicitându-se, în consecință, funcționari care să lucreze spre “desăvârșita îndreptare” a situației. Iată câteva greșeli depistate, în cazul de față: „1-iu. Greșeli la trecerea delilor în opise la an, lună și zi, adică dele pă cutare an, lună și zi să gălesc trecute în opise pe alt an, altă lună și altă zi. (...); 3-lea. Numerarile foilor greșite. (...); 7-lea. Neșnuruite și fără pecete; 8-lea. Pecețile rupte.”

Ca și în ziua de azi, principiile și regulile de arhivare erau similare. Și atunci, ca și acum, se creau mai multe volume pentru delele care depășeau un anumit număr de file, iar, pentru realizarea operațiunii de selecționare a materialelor de arhivă, se constituia, la fel ca în prezent, o comisie formată din conducătorul instituției respective și câte un șef de secție de la fiecare departament în parte, care avea o menire precisă: trebuia “să osibească atât delile dă trebuință spre a rămânea depuse înlăuntru în Arhivă, precum și cele netrebuincioase, spre a să trimitte și acelea tot la mănăstirea prezisă, ca cu chipul acesta, puindu-le la un loc osebit cele netrebuincioase, să rămâie în Arhiva Statului numai cele delicate și care ar trebui neapărat să fie păstrate pentru totdeauna” (“Arhivele Statului, 125 de ani de activitate”). Astfel că, la data de 31 decembrie 1843, componența comisiei de selecționare era următoarea: Ion Heliade Rădulescu, serdarul Nicolae Teodorescu (Departamentul Trebilor din Lăuntru), serdarul Fălcoianu (Logofeția Dreptății), D. Cătuneanu (Dejurstva Oștirilor), serdarul Măinescu (Vistieria), Petre Crețeanu (Logofeția Bisericească) și serdarul Nicolae Bobescu (Comitetul Carantinelor), numai că activitatea acesteia era una deosebit de lentă, colaborarea dintre membrii ei fiind una deloc concordantă. Cu alte cuvinte, până la data de 16 ianuarie 1848, cu doar patru luni înainte de încetarea activității, la 8 mai 1848, a lui Eliade în fruntea Arhivei Statului, comisia anterior menționată verificase, din totalul existent,

Cetatea Cavalerilor

un număr de doar 33 198 de dosare, din care abia un sfert fuseseră considerate drept importante, iar restul lipsite de orice valoare. Desigur, criteriile de selecționare erau extrem de subiective, pe această latură, Heliade Rădulescu specificând el însuși, în octombrie 1846, cum că “și dintr-asemenea dele alese de pomenita comisie drept netrebuincioase, au fost și sunt cerute în mai multe rânduri” de către diverșii solicitanți ai Statului sau particulari.

Împrumuturile de registre și dosare reprezentau o activitate principală a angajaților Arhivei Statului - practic, lucrările instituției, așa cum scria Eliade în raportul din 18 ianuarie 1844, erau “numeroase și punctuale” -, timpul de înapoiere a acestora, precum și starea de deteriorare pe care materialele de arhivă îl aveau la restituirea lor fiind probleme care îl preocupau pe Eliade și față de care lua o atitudine fermă, în mod oficial. Astfel, la 6 iulie 1846, el nota următoarea rezoluție pe adresa către Departamentul Dreptății (rezoluții scrise, în alfabet latin, începând cu anul 1847), prin intermediul căruia era restituit un dosar împrumutat de o instanță judecătorească: “Aflându-se della lipsă cu două foi și cu pecetia stricată, să se facă raport către ci(nstita) M(are) Logofeție, pe lângă care să se alătore și della spre a se înapoia la tribunal, spre a se îndeplini.” Dar unul dintre rolurile novatoare pe care Ion Heliade Rădulescu le-a atribuit documentelor de arhivă a fost folosirea acestora în scop științific, istoricul Nicolae Bălcescu realizând o intensă activitate de cercetare, la începutul anului 1844, și descoperind, printre alte materiale interesante, “Actul dezrobirii ȝiganilor” din 1746, publicat în volumul al II-lea al “Magazinului istoric pentru Dacia”. Amintim, de asemenea, faptul că același Bălcescu îi scria lui Ion Ghica despre faptul că domnitorul Gheorghe Dimitrie Bibescu ar dori să-i ofere un post la Arhiva Statului spre a efectua o serie de cercetări istorice (N. Bălcescu, Opere, vol. IV, Corespondență).

Contribuția complexă a lui Ion Heliade Rădulescu la ridicarea culturii române în secolul al XIX-lea, “la reforma alfabetului și la formularea regulilor generale ale gramaticii” (Al. Hanță), a fost pe deplin subliniată de către Costache Negruzzi - autor, printre altele, al primei sistematizări a folclorului național (“Cântece populare a Moldaviei”) publicată în 1840, în “Dacia literară”, de asemenea, al strălucitului poem istoric “Aprodul Purice” și al nuvelei “Alexandru Lăpușeanul” -, astfel: “Literatura românească atâtea veacuri înghețată de gerul barbarismului și a căria abia o umbră mai rămăsese, desfigurată și aceea, ciontită, a început a-și lua ființa sa. Domnia ta ai deschis drumul regenerației sale prin Gramatica dumitale. Acum multe frumoase alcătuiți și traduceri s-au tipărit în București. Un Teatru Național s-a urzit și multe alte îmbunătățiri s-au făcut, care-ți fac multă cinste, Domnule. (...) Ai învins; ai desbinat biata limbă de împeștriri, ai spălat-o de rugină, i-ai dat o haină potrivită cu a mumei și a surorilor ei și ai făcut-o vrednică a figura și ea pântre celelalte.” Și tot creatorul primelor nuvele romantice din literatura română, “Zoe” și “O alergare de cai”, fiul Trifeștilor Vechi ai Iașilor, Costache Negruzzi, menționa în Scrisoarea XXXII: “Din norocire un om veni; un om care-și știa în perfecție limba sa; un om ce era totodată poet, jurnalist, literator. El se numea Eliad.”

Bibliografie:

- Arhivele Statului, 125 de ani de activitate (1831-1956), București, 1957
 Bălan Ion Dodu, Marinescu Luiza, Istoria literaturii române de la începuturi la epoca marilor clasici, Editura Fundației România de Măine, 2002, București
 Bălcescu Nicolae, Opere, vol. IV, Corespondență, Editura Academiei R.P.R., 1964, București
 Corneanu Gheorghe, 1939: Viața lui Ioan Eliade Rădulescu, Editura Națională-Ciornei, București
 Heliade Rădulescu Ion, Pagini alese, Editura Tineretului, 1965, București
 Heliade Rădulescu Ion, Scrieri alese, Editura Albatros, 1978, București
 Istoricul Arhivelor Statului. 1831-1956, în “Arhivele Statului. 125 de ani de activitate. 1831-1956”, București, 1957
 Lăzăreanu Barbu, Cu privire la..., Editura Minerva, 1971, București